

فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه (دانشکده ادبیات و علوم انسانی)، علمی - پژوهشی، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۳

توانش‌های هدف در آموزش مترجم فارسی و انگلیسی

مسعود خوش‌سلیقه (استادیار مطالعات ترجمه دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد)

khoshsaligeh@um.ac.ir

چکیده

بدون در نظر گرفتن یافته‌های اخیر مطالعات ترجمه، دروس کارشناسی مترجمی انگلیسی در دانشگاه‌های ایران از دو دهه قبل تاکنون تغییر نکرده است. مقایسه سرفصل دروس آموزشی این دوره با مطالب آموزشی در دوره‌های آموزش مترجم در دیگر کشورها بیانگر تفاوت بسیار زیادی است که فراتر از دلایل بافتی فرهنگی به نظر می‌رسد. همچنین گمان می‌رود که عدم به‌روزرسانی سرفصل آموزشی از جمله عوامل متعدد در عدم موفقیت چشمگیر این دوره در تربیت نیروی مترجمی موردنیاز جامعه ایرانی است. با توجه به ضرورت در نظر گرفتن ارزیابی و نقد مدرسین و صاحب‌نظران بومی این رشته به‌عنوان یکی از منابع اصلی به‌روزرسانی محتوای آموزشی این دوره، این پژوهش به مطالعه دیدگاه‌های اساتید شاخص ترجمه انگلیسی در مورد دروس ارائه‌شده درباره کارشناسی مترجمی انگلیسی می‌پردازد. این پژوهش کیفی با استفاده از مصاحبه حضوری با اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌های مطرح ایران در رشته مترجمی انگلیسی و تحلیل داده‌ها با استفاده از شیوه نظریه داده بنیاد به بررسی و طبقه‌بندی دیدگاه‌ها و انتقادات ایشان می‌پردازد. یافته‌های تحقیق حاکی از ضرورت اعمال تغییرات اساسی در این دوره آموزشی از جمله اضافه کردن دروس آموزش برنامه‌های نرم‌افزاری کمک مترجم، افزایش کیفیت و کمیت دروس عملی ترجمه و مرتبط با بازار کار، اصلاح دروس زبان خارجی و زبان‌شناسی کاربردی و دیگر موارد است.

کلیدواژه‌ها: توانش ترجمه، مؤلفه‌های آموزشی، مترجمی انگلیسی، اهمیت دروس، ارزیابی مدرسین.

۱. مقدمه

رشته مطالعات ترجمه همسو با جهان در کشور ما نیز به سرعت رو به توسعه است، اما توسعه مطالعات ترجمه در ایران در دهه گذشته محدود به راه‌اندازی و گسترش روزافزون

دوره کارشناسی ارشد و به‌تازگی دکتری در دانشگاه‌ها بوده است. سال‌ها از ارائه دوره‌های تربیت مترجم در مؤسسات آموزش عالی می‌گذرد، اما پس از چندین دهه، هنوز مترجمان متعدد برجسته‌ای از میان دانش‌آموختگان این دوره‌ها بیرون نیامده است. میرعمادی (۲۰۰۳) اظهار می‌دارد که دانش‌آموختگان رشته مترجمی تاکنون خالق آثار درخور توجه و شاخصی نبوده‌اند. شاید بتوان قسمتی از این عدم موفقیت را به محدودیت‌های انتخاب رشته موردعلاقه در ایران برای ورود به دانشگاه نسبت داد و یا حتی شیوه آموزش را مقصر دانست. لیکن نباید نقش مطالب آموزشی در این دوره را در عدم موفقیت درخشان آن نادیده گرفت.

بررسی سرفصل دروس آموزشی دوره‌های آموزش مترجم در دیگر کشورها بیانگر تفاوت بسیار زیاد مطالب آموزشی در دوره‌های آموزش مترجم در ایران و دیگر نقاط دنیاست. در طراحی اولیه یا مجدد دوره‌های آموزشی، استفاده از منابع مختلف از جمله، بازخورد فارغ‌التحصیلان، فعالان حرفه‌ای، مدرسین دوره‌ها، نظریه‌پردازان و مرور دوره‌های مشابه توصیه می‌گردد (پیم، ۲۰۰۸). همچنین طراحی دوره‌های آموزشی، فرایندی پویا توصیف می‌گردد که در آن دوره به دوره، مطالب آموزشی مورد ارزیابی مداوم قرار گرفته و با پیشرفت یافته‌های علمی، تغییر شرایط و نیازهای دنیای خارج از محیط آموزشی، مطالب دوره آموزشی موردنظر تغییر کرده و به‌روزرسانی گردد (برنابی، ۱۹۸۹). علی‌رغم جهش‌های اساسی در پژوهش ترجمه در دنیا، سرفصل و دروس آموزشی دوره کارشناسی مترجمی انگلیسی در دانشگاه‌های ایران از سال ۱۳۶۹ تاکنون تغییر نکرده است. با توجه به اهمیت اساسی دیدگاه و نقد مدرسین این رشته تحصیلی به‌عنوان یکی از منابع ضروری برای ارتقا و به‌روزرسانی مطالب آموزشی این دوره، هدف این پژوهش بررسی دیدگاه‌ها و ارزیابی اساتید شاخص ترجمه انگلیسی در مورد دروس ارائه‌شده در دوره کارشناسی مترجمی انگلیسی و کسب پیشنهادهای ایشان برای بالا بردن سطح آموزش مترجم در ایران و راهکارهای مؤثر در این راستاست. در ادامه، به‌مرور مفاهیم پایه درباره توانش ترجمه و بررسی مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده این توانش، به‌عنوان هدف نهایی دوره‌های آموزش مترجم، از دیدگاه نظریه‌پردازان برجسته مطالعات ترجمه پرداخته خواهد شد.

۲. مؤلفه‌های توانش ترجمه

موضوع توانش ترجمه^۱، یکی از موضوعات بحث‌برانگیز در مطالعات ترجمه در دهه اخیر بوده است. اهمیت این موضوع از چند دلیل ناشی می‌شود که مهم‌ترین دلیل آن نیاز مبرم طراحان دوره‌های آموزش مترجم به درک هر چه ملموس‌تری از اصلی‌ترین هدف دوره‌های آموزشی می‌باشد که همان دست‌یابی به توانش ترجمه است. صاحب‌نظران حوزه طراحی برنامه‌های آموزشی از جمله نیشن و مکلیستر (۲۰۱۰) ترسیم دقیق هدف یا اهداف اصلی آموزش و بررسی اصول و مبانی نظری در این خصوص را در برنامه‌ریزی یک سیستم آموزشی، مهم‌ترین گام و مقدم بر دیگر اقدامات برمی‌شمارند. لیکن علاوه بر طبیعت انتزاعی این پدیده، انگشت‌شمار بودن پژوهش‌های تجربی را می‌توان از اهم دلایل اصلی حل نشدن معمای توانش ترجمه برشمرد. بعلاوه، در ابتدا لازم به یادآوری است که علی‌رغم شباهت واژگانی توانش ترجمه در مطالعات ترجمه، این مفهوم با توانش زبانی (چامسکی، ۱۹۶۵) در زبان‌شناسی و یا توانش ارتباطی (هایمز، ۱۹۷۱) در آموزش زبان متفاوت است. برخلاف توانش زبانی و ارتباطی، توانش ترجمه نزدیک و شبیه‌تر به کنش زبانی بوده و بیشتر به عملکرد در مهارت ترجمه اشاره دارد (سبوکوا، ۲۰۱۰).

مهم‌ترین دیدگاه مشترک بین پژوهشگران توانش ترجمه اعتقاد به چندبعدی بودن و یا چندبخشی بودن این توانش است. به عبارت دیگر، توانش ترجمه هیچ‌گاه یک توانایی یا مهارت تخصصی واحد و یکپارچه تلقی نشده و برآیندی متشکل از چندین زیر توانش اصلی و مؤلفه‌های فرعی در نظر گرفته شده است. به‌طور نمونه، نوبرت (۲۰۰۰) معتقد است که توانش زبانی، توانش متنی، توانش دانش‌نامه‌ای یا موضوعی، و توانش فرهنگی در کنار توانش انتقالی که مافوق چهار مورد قبل است در تعامل باهم منجر به توانش ترجمه در مترجم شده و برای او توانایی لازم برای ترجمه را فراهم می‌کنند. نرد (۲۰۰۵) نیز در معرفی مترجم کاربردی‌گرا^۲ مؤلفه را برای توانش ترجمه ضروری می‌داند، که از جمله می‌توان به توانش نگارش، توانش

تحقیق، توانش حرفه‌ای، توانش ارتباطی، توانش بین فرهنگی، توانش ارائه و توزیع، توانش رسانه‌ای، توانش استمرار و توانش اعتمادبه‌نفس اشاره کرد.

لیکن، پیم (۲۰۰۳) در خصوص توانش ترجمه و در ارتباط با انتخاب سرفصل دروس دوره‌های آموزش مترجم معتقد است که به جای تمرکز بر روی زیرمجموعه‌های فرضی توانش ترجمه، مؤثرتر خواهد بود که توانش ترجمه را از زاویه‌ای متفاوت که شامل دو توانش کلی و فراگیر است بررسی کرد. از نظر او توانش ترجمه را می‌توان حاصل این دو زیر توانش اصلی دانست: اول، توانایی تولید و خلق مجموعه‌ای بیش از یک متن ترجمه‌شده مناسب و دوم، توانایی انتخاب مناسب‌ترین متن ترجمه‌شده به سرعت و با اعتمادبه‌نفس. از دلایل پیم برای ارائه چنین تعریف مختصری از توانش ترجمه و رد ضرورت پرداختن به فهرست‌های طولانی از زیر توانش‌ها و مؤلفه‌های مختلف توانش ترجمه، تغییرات سریع به واسطه انقلاب الکترونیکی در چند سال اخیر و تغییرات عظیم در بازار کار ترجمه حرفه‌ای است.

برخی دیگر از پژوهشگران بر اساس داده‌های به دست آمده از محیط‌های آموزشی اقدام به معرفی مؤلفه‌ها و زیر توانش‌های این مهارت پرداخته‌اند. فاکس (۲۰۰۰) بر اساس خطاها و ویژگی‌های نامطلوب ترجمه دانشجویان مترجمی و مشکلات عمومی ایشان در ترجمه به ارائه مدلی آموزشی از توانش ترجمه پرداخته است. در این مدل برای رسیدن به توانش ترجمه در محیط‌های آموزشی می‌بایست در پنج حوزه مختلف مهارت‌ها و توانایی‌های دانشجویان مترجمی را ارتقا داد؛ از جمله توانش ارتباطی، توانش اجتماعی- فرهنگی، توانش زبانی و فرهنگی، توانش یادگیری و توانش حل مسئله.

از دیگر مدل‌های توانش ترجمه می‌توان به مدل شش-مؤلفه ای دانشگاه استون^۱ اشاره کرد. این مدل که با نظارت و هدایت شفینر (۲۰۰۰) طراحی شد، شامل توانش زبانی، توانش فرهنگی، توانش متنی، توانش موضوعی یا دانشنامه‌ای، توانش تحقیق و توانش انتقال است. از این مدل برای برنامه‌ریزی سرفصل مطالب دوره کارشناسی "زبان‌های خارجی به همراه مطالعات ترجمه" در دانشگاه استون استفاده شد، که بعدها به عنوان الگویی مورد استفاده دیگر

دانشگاه‌های انگلستان قرار گرفت. یادآوری می‌شود که در معدودی از دانشگاه‌های انگلستان دوره اختصاصی آموزش مترجم در سطح کارشناسی وجود دارد که در این دوره‌ها نیز آموزش اصلی زبان‌های خارجی به همراه بخشی فرعی در ترجمه است و ترجمه به‌عنوان موضوع اصلی فقط در سطح کارشناسی ارشد چه در دوره‌های پژوهش محور و یا در دوره‌های تخصصی ترجمه ادبی یا ترجمه کاربردی، که بیشتر بر ترجمه رسانه‌های تصویری و بومی‌سازی متمرکز می‌باشند، ارائه می‌شود.

یکی از جدیدترین مدل‌های توانش ترجمه در چند سال گذشته توسط واحد ترجمه اتحادیه اروپا مورد مطالعه قرار گرفته و تنظیم شده است. هدف اصلی طراحی این مدل تدوین برنامه استاندارد برای دوره آموزش مترجم در سطح کارشناسی ارشد بود تا بدین وسیله نیاز اتحادیه اروپا به مترجم‌های کارآمد و آشنا به نیازهای خاص این مجموعه چند فرهنگی برطرف گردد. این مدل توسط یک گروه تخصصی شامل پژوهشگران پیشگامی همچون کریستینا شفنز، دوروثی کلی و دیگران به سرپرستی ایوز گمبیر طراحی و تدوین شد. این مدل شامل شش زیر توانش است؛ از جمله توانش زبانی، توانش بین فرهنگی، توانش موضوعی، توانش تکنولوژی، توانش جستجوی اطلاعات و توانش ارائه خدمات ترجمه (گمبیر، ۲۰۰۹). به شرط رعایت برخی موارد و ملزومات مشخص شده توسط بخش ترجمه اتحادیه اروپا، این مدل قابل استفاده برای دانشگاه‌های اروپایی است. هم‌اکنون این مدل در بیش از پنجاه و پنج دانشگاه در اروپا در سطح کارشناسی ارشد مورد استفاده می‌باشد.

یکی از گروه‌های تحقیقی که در این زمینه به‌طور متمرکز، تجربی و میدانی در طی دو دهه گذشته مشغول به تحقیق و بررسی بوده گروهی است با عنوان پکت^۱. این گروه که شامل بیش از ده پژوهشگر مطالعات ترجمه و مدرس آموزش زبان و ترجمه در دانشگاه‌های اسپانیا می‌باشد از اواسط دهه نود میلادی باهدف کشف و تشریح توانش ترجمه و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آن بر روی مدلی با استفاده از دامنه وسیعی از گونه‌های متفاوتی از داده‌های میدانی و با به‌کارگیری چندین روش جمع‌آوری و تحلیل اطلاعات مشغول به مطالعه بوده‌اند

(پکت، ۲۰۰۳، ۲۰۰۵، ۲۰۰۹). در طی بیش از یک دهه مطالعه گروهی و متمرکز، گروه پکت مدل پیشنهادی خود را به طور مستمر به روزرسانی کرده و بر اساس اطلاعات جدید به دست آمده، سلسله مراتب و چیدمان زیر توانش های مطرح در این مدل را تغییر داده اند. با بررسی ۵۱ درس تخصصی در برنامه آموزشی کنونی دوره کارشناسی مترجمی انگلیسی می توان آن ها را به چهار گروه کلی، دروس با موضوع ترجمه (کتبی و شفاهی)، زبان (فارسی و انگلیسی)، زبان شناسی، ادبیات (فارسی و انگلیسی) تقسیم کرد. خوش سلیقه (۲۰۱۲) در پژوهشی کمی، با استفاده از شیوه آماری تحلیل عامل اکتشافی^۱ بر روی نتایج ۴۱ نفر از فارغ التحصیلان کارشناسی مترجمی انگلیسی از یکی از دانشگاه های شرق ایران، به بررسی مؤلفه های پنهان در برنامه آموزشی کنونی دوره کارشناسی مترجمی انگلیسی می پردازد. یافته های پژوهش مبنی بر وجود هشت مؤلفه از جمله به ترتیب اهمیت، توانش ترجمه، دانش زبان شناسی همگانی، دانش ادبیات، مهارت های شفاهی انگلیسی، مهارت نگارش انگلیسی، مهارت خواندن و درک مطلب انگلیسی، دانش زبان شناسی کاربردی، و مهارت یادگیری می باشد.

با اینکه تحقیقات در مورد ماهیت توانش ترجمه و بعلاوه چگونگی دستیابی به این توانش، دوره های آموزشی به پاسخی قطعی دست نیافته اند، لیکن نتیجه تمامی مطالعات فوق بر این نکته تأکید دارند که دوره های آموزش مترجم می بایست شامل مؤلفه ها و توانش های مختلفی (بسیار) فراتر از تسلط بر دو زبان و فرهنگ باشد؛ نکته ای که در برنامه ریزی سرفصل دروس دوره های مترجمی در دانشگاه های ایران در دهه های گذشته مورد توجه قرار نگرفته است.

۳. روش تحقیق

در این مطالعه بر اساس طرح تحقیقی پدیدارشناسانه^۲ (لاننبرگ و اربی، ۲۰۰۸) از رویکردی کیفی برای نمونه برداری، جمع آوری و تحلیل اطلاعات استفاده شد. در این پژوهش از نمونه ای هدفمند (سالدانها و او بریان، ۲۰۱۳) شامل هشت نفر از اعضای هیئت علمی

1 Exploratory Factor Analysis

2 Phenomenological Research Design

برجسته و شاخص مطالعات ترجمه از چهار دانشگاه مادر در رشته مترجمی انگلیسی واقع در پایتخت و دو مرکز استان استفاده شد. از جمله معیارهای انتخاب نمونه، سوابق قابل توجه ایشان در پژوهش ترجمه، تدریس ترجمه و کار عملی ترجمه بوده است. با استفاده از فن مصاحبه حضوری به بررسی دیدگاه‌ها و ارزیابی اساتید از دروس ارائه‌شده در دوره کارشناسی مترجمی انگلیسی و کسب پیشنهادهای ایشان برای بالا بردن سطح آموزش مترجم در ایران و راهکارهای مؤثر در این راستا پرداخته شد. از شیوه تحلیل اطلاعات نظریه داده بنیاد^۱ (دورنیه، ۲۰۰۷) برای بررسی پاسخ‌های شرکت‌کنندگان و طبقه‌بندی یافته‌های پژوهش استفاده شد.

۴. تحلیل داده‌ها

نظرات ارائه‌شده در خصوص برنامه درسی فعلی مقطع کارشناسی مترجمی زبان انگلیسی است و پیشنهادهای اساتید شرکت‌کننده بر اساس دیدگاه‌های علمی، تجارب حرفه‌ای و درک آن‌ها از نیازهای بازار کار ترجمه ایران و نیازهای درسی دانشجویان این رشته ارائه شده است. لازم به ذکر است برخی اساتید، در مورد بعضی از دروس، نظری ارائه ندادند. تحلیل داده‌ها استقرایی و اکتشافی و یافته‌ها برخاسته از داده‌هایی است که در طی فرایند تحلیل داده‌های نظریه داده-بنیاد به صورت نظام‌مند گردآوری و دسته‌بندی شده‌اند.

بر اساس مطالعه داده‌ها اساتید در پنج سطح، نظراتی در مورد دروس فعلی این دوره آموزشی و دروسی که بهتر است اضافه شوند ارائه دادند. در سطح اول اساتید معتقد به حذف کامل یا نسبی برخی از دروس بودند که کنار گذاشتن آن‌ها به برنامه آموزش مترجم لطمه‌ای نمی‌زند و در حال حاضر اضافی و یا دارای اولویت نمی‌باشند. در سطح دوم اساتید معتقد به اضافه کردن برخی دروس بودند که در حال حاضر در برنامه درسی دانشجویان این رشته وجود ندارند و برای بهبود سطح برنامه آموزش مترجم، دانشجویان به این دروس نیازمندند و جایشان خالی است. در سطح سوم پیشنهادهای این بود که برخی از دروس موجود کاهش داده شوند و زمان کم‌تری به آن‌ها اختصاص داده شود، و در سطح چهارم اساتید بر این باور بودند که دروس و برنامه فعلی مناسب

است و می‌تواند بدون تغییر ادامه یابد و نهایتاً در سطح پنجم پیشنهاد شد که برخی دروس حذف یا اضافه نشوند، ولی کیفیت دروس فعلی ارتقا داده شود. در مورد دروس گنجانده‌شده در این پنج سطح، گاه اساتید اتفاق نظر کامل داشته و گاه نظرات نسبتاً متفاوتی داشتند. پیشنهادها در دو گروه دروس عمومی و دروس تخصصی و زیرمجموعه‌های آن‌ها دسته‌بندی شد. در ادامه، دسته‌بندی دروس در این پنج سطح، در دو گروه دروس عمومی و تخصصی و دروسی که زیرمجموعه‌های آن‌ها هستند به تفصیل و با جزئیات و دلایل ارائه شده است. در ادامه، نظرات و دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان در مورد مؤلفه‌های توانش ترجمه در برنامه کارشناسی مترجمی انگلیسی و حفظ، تغییر و یا ارتقا دروس مربوطه در پنج گروه کلی ارائه شده‌اند.

۴-۱ دروس مهارت‌های زبانی

تشخیص اکثریت قریب به اتفاق اساتید ترجمه در مورد دروس عمومی زبان که نقش تقویتی دارند و به‌طور مستقیم به مترجمی مربوط نمی‌شوند بر این بود که این دروس قابل حذف یا کاهش هستند، به‌خصوص که در سال‌های آتی احتمالاً سطح زبان عمومی دانشجویان جدید رو به بهبود خواهد بود، این دروس برای دانشجویان مفید و کارآمد نخواهند بود. در عین حال تعدادی معتقد بودند که دروس مربوط به مهارت‌های زبانی در حال حاضر موردنیاز هستند، زیرا عده‌ای از دانشجویان به‌خصوص در دانشگاه‌های کوچک‌تر سطح زبان خارجی خوبی ندارند و معمولاً افرادی هستند که تنها با پاسخ دادن به سؤالات دروس عمومی در کنکور تخصصی زبان پذیرفته شده‌اند. از هشت نظر ارائه شده، سه نفر باور به حذف، دو نفر به کاهش، یک نفر به حفظ دروس مربوط به تقویت مهارت‌های زبانی داشتند و در دو مورد هم نظری ارائه نشد. البته برخی از دروس عمومی زبان در ادامه مورد پرسش و بررسی قرار گرفته‌اند که در زیر به آن‌ها جداگانه پرداخته می‌شود.

۴-۱-۱ خواندن و درک مفاهیم انگلیسی

سه نفر بر این باور بودند که به دلیل اینکه سطح انگلیسی دانشجویان بهتر شده باید تعداد واحدهای این دروس کمتر شود. به‌عنوان مثال خواندن و درک مفاهیم ۳ اضافی است و به‌جای

آن می‌شود دروس تخصصی ترجمه و دروسی که بیشتر نیاز جامعه و بازار کار است جایگزین گردد. از آنجاکه دانشجویان با صافی امتحان کنکور وارد دانشگاه می‌شوند، می‌توان سطح زبان عمومی بالاتری برای ورودی‌های جدید تعیین کرد تا این دروس به تدریج حذف شوند. یکی از استادان بر لزوم حفظ درس خواندن و درک مفاهیم انگلیسی در حال حاضر تأکید داشت، زیرا هنوز دانشجویان ضعیفی داریم که به آن نیاز دارند. چهار استاد دیگر نظری در این خصوص ارائه ندادند و هیچ‌یک از اساتید معتقد به افزایش واحدهای این درس نبودند.

۴-۱-۲ مکالمه انگلیسی

گفت و شنود به عنوان یک درس عمومی؛ دو تن از اساتید پیشنهاد دادند که واحدهای این درس کاسته شود، زیرا اولاً مربوط به رشته ترجمه نیست؛ ثانیاً سطح زبان دانشجویان بهتر شده و می‌توان واحدهای مربوط به این درس را کاهش داد یا حتی حذف کرد، زیرا تا حد امکان باید دروس غیرمرتبط با ترجمه را حذف کرد. فقط یکی از اساتید بر این باور بود که این درس مناسب است و نباید حذف شود، زیرا برخی دانشجویان به آن نیاز دارند؛ چراکه هنوز دانشجویانی وجود دارند که نمره‌های بسیار پایینی در این درس کسب می‌کنند و این نشان‌دهنده این واقعیت است که مکالمه انگلیسی آن‌ها هنوز در سطح مناسب نیست. پنج استاد دیگر در مورد این درس نظری ارائه ندادند.

۴-۱-۳ زبان سوم

برخی از مصاحبه‌شوندگان درسی مربوط به زبان سوم، مانند زبان فرانسه را غیر ضروری دانستند به این دلیل که با چند واحد درسی دانشجویان نمی‌توانند حتی مقدمات زبان جدیدی را به خوبی بیاموزند و ساعات محدود این درس برای یادگیری یک زبان خارجی حتی در سطح ابتدایی کم است و کمکی به دانشجویان نمی‌کند، پس غیر ضروری است. آن‌ها می‌توانند زبان سوم را در آموزشگاه‌های خارج از دانشگاه و یا جدا از واحدهای درسی دانشگاه بیاموزند. ولی یکی از اساتید بر این باور بود که لازم است این درس افزوده شود اما واحد زیادی به آن اختصاص داده نشود و تنها یک آموزش پایه‌ای و در حد آشنایی با این زبان صورت بگیرد، زیرا برای دانشجویان

ترجمه بهتر است که بیشتر از دو زبان بیاموزند. بقیه پنج استاد دیگر در این مورد نظری ارائه نداده‌اند و هیچ‌کس معتقد به افزودن واحدهای این درس نبود.

۴-۱-۴ آموزش زبان انگلیسی

در مورد حذف دروس تقویت زبان انگلیسی سه نفر از استادان بر این باور بودند که دروس غیر مرتبط با ترجمه تا حد امکان باید حذف شود. حذف این دروس مشروط به سطح زبانی دانشجویان است به طوری که با بهتر شدن سطح زبان دانشجویان، خصوصاً در برنامه سال‌های آینده نیازی به این دروس نخواهد بود و دروس تخصصی باید جایگزین شوند. دو نظر ارائه شده مبنی بر کاهش این دروس است. بسته به سطح زبان ورودی‌های هر سال تحصیلی، تعداد این دروس باید کم شود و به دروس تخصصی واحد اضافه شود. تنها یک استاد معتقد به حفظ این دروس بود، زیرا تربیت مترجم باید پس از اطمینان یافتن از فراگیری کامل زبان مبدأ و مقصد باشد و دانشجویان حداقل سه ترم باید روی این دروس کار کنند تا مهارت لازم در این دو زبان را کسب کنند.

۴-۱-۵ مهارت‌های زبان فارسی

بیشتر اساتید معتقد بودند که دروس مربوط به مهارت‌های زبان فارسی باید تقویت شوند، زیرا دانشجویان عادت به مطالعه آثار فارسی ندارند و دانش فارسی آن‌ها ضعیف است و بدون دانستن فارسی نمی‌توان مترجم خوبی شد. نسل جدید روزبه‌روز از زبان اصیل و غنی فارسی فاصله می‌گیرد و دلیل عمده آن می‌تواند این باشد که این نسل، آشنایی آن‌ها با زبان فارسی نه از طریق کتاب‌ها بلکه از مطالعه وبلاگ‌ها و دیگر درگاه‌های اینترنتی واقع می‌شود و یا از مشاهده برنامه‌های عامه تلویزیون می‌باشد که آثار کلاسیک فارسی و زبان فارسی معیار در این رسانه‌ها استفاده نمی‌شود؛ بنابراین ضروری است که دانشجویان این رشته را بیشتر با زبان معیار فارسی آشنا نمود.

۴-۱-۶ ادبیات فارسی

تنها یک نفر حذف واحد درسی آشنایی با ادبیات معاصر را پیشنهاد کرد. به این دلیل که دانشجویان مترجمی به درس ادبیات فارسی نیازی ندارند بلکه به نوشتار فارسی نیاز دارند. مترجمین علاوه بر اینکه باید ترجمه بدانند، باید نویسنده خوبی نیز باشند. سه نفر از اساتید بر این

باور بودند که ۲ واحد برای این درس کم است و باید این درس گسترش داده شود، زیرا باینکه ممکن است دانشجویان، دانش انگلیسی خوبی به دلیل تمرین یا کلاس رفتن داشته باشند، ولی به احتمال زیاد دانش فارسی کلاسیک و رسمی مناسبی ندارند و زبان اصیل فارسی را هم نمی‌توانند با برنامه‌های تلویزیون و روزنامه و مطالب عمومی اینترنت یاد بگیرند بلکه باید ادبیات فارسی بدانند. همچنین مترجمان موفق با ادبیات بومی آشنا هستند و بنابراین باید دانشجویان را مجبور به رمان‌خوانی کرد. علاوه بر این باید او را با ادبیات آثار ترجمه‌شده نیز آشنا کرد، زیرا آثار ترجمه‌شده رسم‌الخط و شیوه نگارش خود را دارند و با وجود اینکه دانشجویان ممکن است با ادبیات فارسی آشنا باشد، ادبیات آثار ترجمه‌شده فارسی را ندانند. دو نفر از اساتید معتقد بودند آگاهی پایه‌ای از ادبیات کافی است و در حال حاضر ۲ واحدی که ارائه می‌شود کفایت می‌کند، زیرا ادبیات را جزئی از دروس عمومی دانستند که با کم کردن آن می‌توان دروس تخصصی بیشتری را جایگزین کرد. اساتید باقی‌مانده یعنی دو نفر دیگر نظری ارائه ندادند.

۴-۱-۷ نگارش فارسی

اکثریت اساتید (شش نفر از هشت نفر) بر این باور بودند که دانشجویان باید منطق نگارش فارسی را بدانند، زیرا نگارش آن‌ها غالباً ضعیف است و در بازار کار و در کلاس‌ها هم بیشتر ترجمه‌ها از انگلیسی به فارسی صورت می‌گیرد بنابراین کسب دانش نگارش فارسی برای مترجم یک ضرورت است. این درس بسیار اساسی و پایه‌ای برای آینده شغلی مترجم است و از مفاهیمی است که در سال‌های اولیه باید تدریس شود. یکی از اساتید اظهار داشت که مترجم به دروازه‌ای می‌ماند که واژه‌ها را وارد یک زبان می‌کند؛ بنابراین باید قدرت نگارش بالایی در آن زبان داشته باشد. در نتیجه این نوع نگارش مترجم در غنی‌سازی زبان فارسی نقش دارد. دو استاد باقی‌مانده در این خصوص نظری ارائه ندادند.

۴-۱-۸ نگارش انگلیسی

یکی از اساتید پیشنهاد افزایش درس نگارش انگلیسی را مطرح نمود، زیرا نگارش انگلیسی دانشجویان به‌طور عمومی ضعیف است و شاید این ضعف، دلیلی باشد که به‌ندرت

ترجمه‌ای در کلاس‌ها از فارسی به انگلیسی ارائه و تمرین می‌شود. دانشجویان نه در آموزشگاه‌های خارج از دانشگاه و نه در دانشگاه، نگارش صحیح متون مختلف و حتی یک متن ساده انگلیسی را نمی‌آموزند و در دانشگاه هم‌روی این موضوع زیاد کار نمی‌شود و دانشجویان تنها در دروس نگارش پیشرفته و مقاله‌نویسی تا حدودی با این مهارت آشنا می‌شوند که کافی نیست؛ بنابراین برای بازار کار ترجمه از فارسی به انگلیسی ممکن است با مشکلاتی مواجه شوند. همچنین اساتید هم، به دلیل اینکه زیاد به انگلیسی نمی‌نویسند و تمرکز بیشتر آن‌ها نگارش فارسی است، ترجیح می‌دهند متونی را در کلاس با دانشجو کار کنند که انگلیسی به فارسی باشد، زیرا خود در این زمینه قوی‌ترند. اکثر اساتید (هفت نفر) نظری در این مورد ارائه ندادند.

۴-۱-۹ اصول و روش تحقیق

دو نفر از اساتید به دلیل اینکه درس اصول و روش تحقیق مربوط به رشته ترجمه نیست و همچنین دانشجویان هم تحقیق مناسبی برای پروژه این درس انجام نمی‌دهند و فقط مطالبی را کپی می‌کنند و به‌عنوان تحقیق به استاد تحویل می‌دهند، پیشنهاد حذف این درس را دادند، زیرا عملاً در مجموع کارایی مفیدی برای دانشجوی کارشناسی ندارد. باقی اساتید یعنی ۶ نفر دیگر نظری ارائه ندادند.

۴-۲ دروس تخصصی مترجمی

۴-۱-۲ دروس نظری

۴-۱-۲-۱ ایدئولوژی و فرهنگ

اکثریت اساتید ترجمه (شش نفر) اظهار کردند که گرچه مطالعات فرهنگی ارتباط تنگاتنگی با ترجمه دارد اما افزودن چنین درسی برای دوره کارشناسی مناسب نیست، زیرا دانشجویان کارشناسی میلی به دروس نظری ندارند و دانشجو را سرخورده می‌کند و دوره کارشناسی هم دوره آموزش نظریه نیست بلکه جای مناسب آن در مقاطع بالاتر است. به‌علاوه اگر لازم باشد دانشجویان تعداد کمی دروس نظری کار کنند، نظریه‌هایی که مستقیماً مربوط به

ترجمه هستند در اولویت‌اند؛ مثل نظریه‌های ترجمه. همچنین نیازی هم به این درس در بازار کار احساس نمی‌شود. متونی را که دارای پیش‌فرض‌های قوی ایدئولوژیک هستند نباید به مترجمان معمولی محول کرد، بلکه باید توسط کسانی انجام شود که آگاه به این مسائل هستند. دو استاد دیگر، نظری ارائه ندادند.

۲-۱-۲-۴ نظریه‌های ترجمه

نیمی از شرکت‌کنندگان بر این باور بودند که در مقطع لیسانس جایی برای آموزش نظری ترجمه نیست و این دوره بیشتر متمرکز بر تمرین عملی است. از طرفی برای ورود به بازار کار، دانشجوی نیاز مبرمی به نظریه‌های ترجمه ندارد بلکه به مهارت نیاز دارد و نظریه کاربرد عملی چندانی برای دانشجوی ندارد. همچنین دانشجویان دوره کارشناسی تمایلی زیادی به درس نظری مانند اصول و مبانی نظری ترجمه ندارند؛ بنابراین بهتر است این درس به کارشناسی ارشد منتقل شوند. تنها دو نفر از اساتید تأکید کردند که نظریه در حد دو یا چند واحد کم و نه بیشتر برای این دوره لازم و کافی است. در دومورد هم نظری در رابطه با تئوری‌های ترجمه ارائه نشد.

۳-۱-۲-۴ ترجمه شفاهی

چهار نفر به حذف درس ترجمه شفاهی رأی دادند، زیرا برای مترجم شفاهی در بازار ایران بندرت موقعیت کاری وجود دارد و وزارت خارجه نیز مترجمان مورد نیاز خود را از بین فارغ‌التحصیلان رشته مترجمی انتخاب نمی‌کند. همچنین ارائه این درس به صورت چند واحد اصلاً مناسب نیست، زیرا گذراندن این دو واحد تأثیر زیادی در ارتقا دانش مکالمه دانشجوی ندارد و باعث استنباط غلط دانشجوی در مورد دانش مکالمه شفاهی‌اش می‌شود. ایده آل‌ترین شکل تربیت مترجم شفاهی این است که جدا از رشته ترجمه و در آموزشگاه‌هایی که این کار را انجام می‌دهند تدریس شود. درواقع مترجم شفاهی برای هر رشته‌ای مثل حقوق، اقتصاد و غیره داشته باشیم و افراد می‌توانند با داشتن کارشناسی در هر رشته‌ای تبدیل به مترجم شفاهی آن رشته شوند. یکی از اساتید بر این باور بود که باید تغییراتی در این درس داده شود. درواقع به جای ترجمه شفاهی ۱ و ۲ و ۳، یکی از این واحدها کم شود و تبدیل به ترجمه دیداری

شود؛ یعنی مترجم از روی متن بخواند و شفاهی ترجمه کند. همچنین تربیت مترجم شفاهی در دوره کارشناسی امکان‌پذیر نیست و باید به صورت تخصصی در مقطع کارشناسی ارشد مترجم شفاهی تربیت کرد، زیرا دوره کارشناسی گنجایش آن را ندارد. تنها یکی از اساتید پیشنهاد اضافه شدن این درس را داد، زیرا دانشجویان در این زمینه ضعف دارند و در حد نیاز بازار ترجمه نیروی کافی و دارای صلاحیت بالا برای ترجمه شفاهی موجود نیست و اکثراً کسانی این کار را انجام می‌دهند که در رشته‌ای غیر مرتبط تحصیل کرده‌اند. در دو مورد هم نظری در رابطه با ترجمه شفاهی ارائه نشد.

۴-۲-۱-۴ منطق

چندی از مصاحبه‌شوندگان، اضافه نمودن درس منطق را برای دوره لیسانس مترجمی لازم ندانستند. تدریس منطق لزومی ندارد، ولی فلسفه در حد دو واحد مفید است، زیرا فلسفه، زیربنای علوم انسانی است و بازار ترجمه در ایران در اولویت به مترجم علوم انسانی نیاز دارد. تنها یکی از اساتید معتقد به افزودن درس منطق بود و تأکید او بر منطق کلام بود که برای مترجمان مفید است. او معتقد بود بسیاری از مترجمان تازه‌کار، منطق کلام را درک نمی‌کنند، به عنوان مثال نمی‌دانند که حاصل یک جمله نمی‌تواند جمله بعد باشد و جملاتی را کنار هم می‌آورند که گرچه ممکن است ترجمه متن اصلی باشد، ولی در منطق نگارش فارسی منسجم نیست. به علاوه هر زبانی منطق خاص خودش را دارد و نمی‌توان فقط با دانش در منطق یک‌زبان، به بقیه زبان‌ها هم نوشت. در چهار مورد نیز نظری در رابطه با درس منطق ارائه نشد.

۴-۲-۲-۴ دروس عملی

۴-۲-۲-۴-۱ ویراستاری

نیمی از افراد مصاحبه‌شونده بر این باور بودند که ویراستاری دانشجویان و حتی برخی مترجمان فارغ‌التحصیل ضعیف است و گاه حتی کتاب‌هایی تألیف، ترجمه و چاپ می‌شوند که هنوز نیاز به ویراستاری دارند. در مورد رشته ترجمه از آنجاکه زبان انگلیسی دانشجویان این رشته بسیار با زبان فارسی آن‌ها مداخله کرده است و در واقع برخی فارسی را با واژگان و اصطلاحات و حتی گرامر قرصی انگلیسی حرف می‌زنند درحالی‌که در فارسی برای آن‌ها معادل داریم،

دانشجویان باید ویرایش فارسی را بیاموزند. بسیاری از مترجمان در نگارش فارسی مشکل دارند و بدون هیچ نیازی وام‌گیری می‌کنند. همچنین ویرایش ترجمه باید به صورت تخصصی و جدا از نگارش فارسی تدریس شود و حتی برای آن تألیف کتاب درسی ضروری است. از این رو رسم‌الخط ترجمه باید تدوین و معین شود و آن را به دانشگاه‌ها ابلاغ کنند و دانشگاه‌ها را وادار به اجرای این رسم‌الخط و آموزش آن به دانشجویان مترجمی کنند. مترجم موفق علاوه بر اینکه باید زبان‌دان خوبی باشد، باید قدرت نویسندگی خوبی نیز داشته باشد و رسم‌الخط فارسی را بشناسد و دارای مهارت ویرایش نیز باشد تا بتواند ترجمه‌ای درست و مبتنی بر اصول رسم‌الخط و نگارش فارسی ارائه دهد و این مهارت جز از طریق آموزش و آگاهی دادن آموخته نمی‌شود؛ بنابراین اساتید بر ضرورت افزایش واحدهای این درس تأکید زیادی داشتند و آن را از ملزومات و واجبات این رشته دانستند. در چهار مورد دیگر نظری در این مورد ارائه نشد.

۴-۲-۲-۲ کارگاه ترجمه

تقریباً همه اساتید (هفت نفر) بر این باور بودند که بر روی دروس عملی ترجمه باید در مقطع کارشناسی بیشتر تأکید شود، زیرا این مقطع جایی برای تدریس دروس نظری ترجمه نیست و دانشجویان برای ورود به بازار کار ترجمه نیاز به دانش عملی ترجمه دارند. دانشجویان "درباره" ترجمه نمی‌آموزند بلکه با ترجمه عملی و چگونگی ترجمه متون مختلف و چالش‌های پیش رو آشنا می‌شوند. بر این اساس، اساتید تدریس تمام دروس ترجمه‌های تخصصی را به صورت عملی هم لازم دانستند. در همین راستا ارجاع دانشجویان به دارالترجمه‌ها برای آشنایی بیشتر با چالش‌ها و مسیر ترجمه عملی، کاری مفید است که البته به دلیل اینکه تعداد دانشجویان زیاد است ممکن است دارالترجمه‌ها با این پیشنهاد موافقت نمایند. به طور کلی اساتید این دوره را دوره "ترتیب مترجم" دانستند و بر نقش دروس عملی و کارگاهی تأکید داشتند. تنها در یک مورد نظری در رابطه با این درس ارائه نشد.

۴-۲-۲-۳ پروژه ترجمه

یکی از اساتید افزودن چند واحد پروژه ترجمه را به پایان دوره کارشناسی امری لازم دانست، زیرا در حال حاضر دانشجویان در پایان دوره پروژه‌ای را به عنوان پایان تحصیلات

تحويل نمی‌دهند. این واحد می‌تواند به صورت پروژه ضروری برای فراغت از تحصیل باشد و یا دانشجویان پروژه‌ای را به عنوان مثال در قالب ترجمه یک کتاب چاپ شده (که در طی این چهار سال دوره کارشناسی با کمک استاد خود انجام داده‌اند) منتشر کنند. بقیه هفت استاد باقی‌مانده در این مورد نظری ارائه ندادند.

۴-۲-۲-۴ کارآموزی

کارآموزی در حال حاضر جزء دروس دوره کارشناسی نیست، ولی یکی از اساتید پیشنهاد افزودن این واحد درسی را دادند و تأکید کردند از آنجاکه دروس ترجمه باید حتی‌الامکان در دوره کارشناسی عملی کار شود، تمامی دروس تخصصی به صورت نوعی کارآموزی برای دانشجویان باشند و یا در صورت امکان دانشجویان برای آشنایی با فضای ترجمه و کارآموزی به دارالترجمه‌ها ارجاع داده شوند. باقی هفت استاد باقی‌مانده در این مورد نظری ارائه ندادند.

۴-۲-۲-۵ آموزش نرم‌افزارهای کمک ترجمه

در حال حاضر درسی برای آموزش نرم‌افزارهای کمک ترجمه، مانند تراداس^۱ یا مموکیو^۲ در برنامه درسی دانشجویان کارشناسی وجود ندارد. تقریباً تمامی مصاحبه‌شوندگان (هفت نفر) افزودن این درس را بسیار ضروری و از ملزومات دانستند. دانشجویان معمولاً نرم‌افزارهای ابتدایی و پایه‌ای مثل نرم‌افزارهای حروف‌چینی با رایانه را که از اصلی‌ترین ابزارهای کار مترجم هستند خودآموز فراگرفته و یا می‌گیرند؛ اما نرم‌افزارهای تخصصی ترجمه مانند برنامه‌های حافظه ترجمه، چندین سال است که وارد بازار شده‌اند و هرروز هم به تعداد این نرم‌افزارها افزوده می‌شود. دانشجویان باید با ابزار ترجمه و کاربرد فناوری اطلاعات در ترجمه آشنا شوند. این درس ضروری است و باید در حد چندین واحد و به صورت تخصصی و عملی ارائه شود. ابزارهای ترجمه مثل حافظه‌های ترجمه و یا نرم‌افزارهای نشر و یا فرهنگ واژگان‌های آنلاین باید به دانشجویان معرفی شوند و به عنوان فن‌های آموزشی در آموزش ترجمه استفاده شوند، زیرا در آینده رقابت آن قدر زیاد خواهد شد که مترجمان چاره‌ای جز

1 Trados

2 MemoQ

استفاده از این ابزارها نخواهند داشت. این نرم‌افزارها سرعت و انسجام ترجمه را زیاد و زحمتی که مترجم متحمل می‌شود را کمتر می‌کنند و مترجم قادر خواهد بود در زمان کمتر ترجمه بیشتری باکیفیت بهتر ارائه دهد و در مواردی ممکن است مترجم صرفاً به ویراستار تبدیل شود. برخی اساتید معتقدند این نرم‌افزارها باید به‌عنوان یک فن آموزشی در تدریس تمام دروس تخصصی ترجمه استفاده شود. البته در میزان تخصصی بودن این نرم‌افزارها برای تدریس به دانشجویان، اساتید نظرات مختلفی داشتند. برخی بر این باور بودند که این نرم‌افزارها در حد عمومی و برای آشنایی و نه خیلی تخصصی برای دانشجویان کارشناسی آموزش داده شود، ولی برخی معتقد به تدریس نرم‌افزارهای تخصصی و به‌روز شده ترجمه به دانشجویان بودند، ولی همه اساتید بر تدریس این نرم‌افزارها تأکید بسیار داشتند. به‌رغم اهمیت تدریس این نرم‌افزارها، اساتید مانعی را برای آن می‌دیدند و این مانع محدودیت امکانات مثل عدم وجود تعداد کافی رایانه و دیگر تجهیزات رایانشی برای دانشجویان بود. درواقع باید به ازای هر دانشجو یک دستگاه رایانه موجود باشد یا دانشجویان رایانه همراه داشته باشند تا بتوان نرم‌افزارها را تدریس کرد. تنها یکی از اساتید در این زمینه نظری ارائه نداد.

۴-۲-۳ دروس نظری-عملی

۴-۲-۳-۱ ترجمه سمعی و بصری

در مورد درس ترجمه سمعی و بصری یا نوار و فیلم، نیمی از اساتید افزودن ساعات تدریس را ضروری و لازم دانستند. ترجمه فیلم از نیازهای امروز جامعه است و باید جایی برای آن در برنامه آموزش مترجم در نظر گرفته شود. گرایش افراد به صنعت سینما و تلویزیون در چند دهه اخیر و با پیشرفت تکنولوژی به‌صورت روزافزون در حال افزایش است و نیاز جامعه و بازار برای واردات این تکنولوژی، توجه بیشتر به این واحد درسی را می‌طلبد. ترجمه فیلم و نوار در قالب چند واحد باید ارائه شود به این صورت که تدریس آن باید در دو قسمت و واحد مجزای ترجمه زیرنویس و ترجمه به‌صورت دوبله باشد، زیرا هرکدام چالش‌ها و فن‌های متفاوتی را در بردارد. در چهار مورد نظری در مورد این واحد ارائه نشد.

۴-۲-۳-۲ ترجمه ادبی

سه نفر از اساتید بر این باور بودند که برای ترجمه ادبی بازار کار زیادی وجود ندارد و کسانی هم که سراغ این ترجمه‌ها می‌روند معمولاً بیشتر علاقه خودشان است تا نیاز بازار کار ترجمه. همچنین دلیل علاقه برخی مترجمین به ترجمه ادبی این است که ترجمه ادبیات ماندگار است و برخلاف ترجمه‌های دیگر نام مترجم مطرح است. باین حال و در شرایطی که بازار کار ترجمه ادبی زیادی نمی‌طلبد، برخی اساتید تأکید زیادی بر ترجمه ادبی در کلاس‌ها دارند و متونی که برای ترجمه در کلاس انتخاب می‌کنند بیشتر ادبی است. باید توجه داشت که پرداختن بیشتر از حد لزوم به این درس درحالی‌که ترجمه‌های دیگر بیشتر نیاز بازار ترجمه است ممکن است اشتباه باشد و ما نباید مترجم ادبیات تربیت کنیم. برای این درس دو واحد و در حد آشنایی دانشجویان با این نوع ترجمه کافی است. تنها یکی از اساتید معتقد بود که ترجمه ادبی از مهارت‌های موردنیاز دانشجویان است و مقداری که در حال حاضر به آن پرداخته می‌شود کم، ولی درعین حال لازم است، زیرا دانشجویان باید آشنایی پایه‌ای با این نوع ترجمه داشته باشند؛ اما افزایش آن جایز نیست. بقیه چهار استاد باقی‌مانده نظری در این مورد ارائه ندادند.

۴-۲-۳-۳ ترجمه متون علمی

سه نفر از اساتید افزودن واحد درسی با این موضوع را مفید دانستند و آموزش ترجمه متون تخصصی و علمی در حد دو واحد کافی ندانست. درحالی‌که یکی از اساتید معتقد بود که به ترجمه متون علمی نیازی نیست، زیرا تولیدات علمی ما بیشتر توسط کسانی انجام می‌شود که با زبان خارجی آشنا هستند و خودشان تولیدات خود را به دنیا عرضه می‌کنند. همچنین ترجمه کتب علمی از زبان‌های دیگر به فارسی نیز نیاز به پرورش مترجم ندارد، زیرا اولاً اساتید آن رشته خودشان توانایی ترجمه را دارند و ممکن است فقط نیاز به ویرایش باشد و دوماً زبان این متون ساده است و پیچیدگی‌های متن ادبی را ندارد پس نیازی به پرورش مترجم علمی نیست. سه نفر از اساتید نظری در مورد این درس ارائه ندادند.

۴-۲-۳-۴ ترجمه متون سیاسی و مطبوعاتی

دو تن از اساتید بر این باور بودند که از آنجاکه اخبار سیاسی یکی از نیازهای بازار است، باید برای پاسخگویی به این نیاز بر تقویت ترجمه متون سیاسی و مطبوعاتی بیش‌تر تمرکز کرد. آموزش ترجمه این متون در حد دو واحد کافی نیست و باعث استنباط غلط دانشجویان در مورد دانش متون سیاسی می‌شود. یکی از اساتید برنامه فعلی را مفید دانست و فقط بر ارتقاء سطح آموزش با استفاده از فن‌های جدید آموزش و استفاده از فناوری اطلاعات در تدریس آن تأکید کرد. دو تن از اساتید وضعیت حال حاضر این درس را کافی دانستند و معتقد بودند باید به دانشجویان آگاهی داد که در متون سیاسی و مطبوعاتی بنا به درخواست کارگزار ممکن است تغییراتی در ترجمه در جهت بهبود متن و تغییر در جهت منافع کشور داده شود. باین حال دو نفر از اساتید بر این باور بودند که اخبار کشور ما مخاطب زیادی ندارد و رسانه‌های خارجی هم خودشان اخبار را منتشر می‌کنند و از اخبار ایران استفاده نمی‌کنند و خبرنگاران آن رسانه‌ها خودشان کار ترجمه را انجام می‌دهند و نیازی به این درس احساس نمی‌شود. به علاوه هیچ جنگ رسانه‌ای، که به کشوری صدمه بزند، وجود ندارد، زیرا همه کشورها امکانات رسانه‌ای را در اختیار دارند و از آن در جهت تبلیغات خود به یک اندازه بهره می‌برند. یکی از اساتید نظری در این مورد ارائه نداد.

۴-۲-۳-۵ ترجمه متون علوم انسانی

نیمی از اساتید شرکت کننده جای درسی با عنوان ترجمه متون انسانی را بسیار خالی دانستند، زیرا یکی از نیازهای مهم بازار است، ولی برای ترجمه متون علوم انسانی واحد درسی به اندازه کافی نمی‌شود. حتی برخی اساتید معتقد بودند سال آخر باید در قالب چهار واحد درسی به صورت تخصصی روی این مبحث کار شود. ترجمه متون علوم انسانی مانند متون تخصصی مدیریت، اقتصاد، تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و هنر و غیره نیاز بازار ترجمه است، زیرا کشور ما در رشته‌های علمی در مقایسه مقدار مطلب بسیاری برای صادر کردن ندارد و بسیار از یافته‌های علمی به انگلیسی منتشر می‌شود؛ بنابراین اولویت ما، اولویت‌های فرهنگی است. ما در علوم انسانی ممکن است حرفی برای دنیا داشته باشیم و بخواهیم آن را صادر کنیم؛

بنابراین باید ترجمه آن را نیز گسترش دهیم. در چهار مورد نظری در رابطه با این درس ارائه نشد.

۳-۴ دروس تخصصی رشته‌های دیگر

۱-۳-۴ دروس تخصصی رشته آموزش زبان

۱-۱-۳-۴ روش تدریس زبان خارجی

در سه مورد اساتید اظهار کردند که درس روش تدریس زبان ارتباطی با پرورش مترجم ندارد و بهتر است حذف شود و به جای آن واحدهای تخصصی ترجمه که برای آن‌ها واحد کم است، گنجانده شود. این درس ذهن دانشجویان را از مسائل ترجمه متفرق می‌کند و آن‌ها مجبور هستند نظریه‌های آموزش زبان را حفظ کنند که برایشان کارایی ندارد. با این حال، نیمی از اساتید (چهار نفر) حذف این درس را اقدامی نادرست دانستند و اظهار کردند برخی دانشجویان به دو دلیل عمده به این درس نیاز دارند. اول اینکه جامعه قدرت جذب مترجم بالایی ندارد و امکان دارد برخی دانشجویان بعد از اتمام تحصیلات سراغ شغل تدریس زبان بروند و یا برای گذران زندگی، به دلیل درآمد کم در رشته ترجمه و یا دلایل دیگر، شغل‌های مترجمی و تدریس زبان را در کنار هم انجام دهند. دلیل دوم این است که ممکن است برخی دانشجویان نخواهند در این رشته باقی بمانند و در مقطع کارشناسی ارشد بخواهند وارد رشته آموزش زبان بشوند و مترجمی را ادامه ندهند؛ بنابراین باید با این رشته و برخی مفاهیم آن، آشنا شوند. تنها در یک مورد نظری در رابطه با این درس ارائه نشد.

۲-۱-۳-۴ آزمون‌سازی

در مورد درس آزمون‌سازی، اظهار نظرها کاملاً مشابه با مورد قبل بود. به این صورت که، سه تن از اساتید آن را قابل حذف دانستند، زیرا این درس به مترجمی مربوط نمی‌شود و فقط ذهن دانشجویان را متفرق می‌سازد. در حالی که نیمی از اساتید، نظرشان مانند مورد قبل بود به این صورت که چهار نفر از شرکت کنندگان این درس را برای دانشجویانی که شغل تدریس را

بعد از پایان تحصیلات ادامه می‌دهند و یا رشته آموزش زبان را برای کارشناسی ارشد انتخاب می‌کنند، لازم دانستند. در یک مورد نظری داده نشد.

۴-۳-۲ دروس تخصصی رشته زبان‌شناسی

۴-۳-۲-۱ زبان‌شناسی

تنها یکی از اساتید با ارائه درس کلیات زبان‌شناسی برای دانشجویان مترجمی مخالف بود، زیرا درس کلیات زبان‌شناسی، درس تخصصی رشته دیگری است و برای این رشته کارایی ندارد. نیمی از اساتید (چهار نفر) تدریس این درس را در حد پایه‌ای و آشنایی با اصول زبان‌شناسی و واج‌شناسی برای دانشجویان مترجمی لازم و مرتبط دانستند، اما نه به صورت تخصصی و عمیق. در سه مورد هم نظری در ارتباط با این درس ارائه نشد.

۴-۳-۳ دروس تخصصی رشته ادبیات انگلیسی

اکثر اساتید در مورد درس درآمدی بر ادبیات، نظری ارائه نکردند. ایشان ادبیات انگلیسی را از ملزومات این رشته ندانستند، زیرا مترجمان ما حتی برای انجام ترجمه ادبی نیازی به این درس ندارند و می‌توان دروس تخصصی مهم‌تری را جایگزین آن کرد. تنها یکی از اساتید به آگاهی پایه‌ای از این درس و در حد دو واحد درسی معتقد بود، زیرا دروس عمومی گرچه مستقیماً به ترجمه مربوط نمی‌شوند، ولی دانشجویان باید زمینه‌های آشنایی کمی در برخی حوزه‌ها داشته باشند؛ چون ممکن است برای ترجمه ادبی به این درس نیاز داشته باشند.

۴-۳-۴ دروس مدیریتی

در خصوص در نظر گرفتن درسی با موضوع مدیریت پروژه برای دانشجویان مترجمی نظرات مختلفی ارائه شد. در حال حاضر این درس در برنامه آموزش مترجم وجود ندارد، ولی ممکن است مترجمین برای پذیرش پروژه‌های ترجمه به این درس نیازمند باشند به همین دلیل نظر اساتید پرسیده شد. دو نفر از اساتید معتقد بودند این درس واحد جداگانه‌ای نمی‌طلبد و اساتید باید در حین تدریس دروس ترجمه چگونگی مدیریت پروژه را به دانشجویان آموزش دهند و فرصت‌ها و خطرهای آن را گوشزد کنند. همچنین از آنجاکه در ایران معمولاً قراردادی بین

مترجم و سفارش دهنده بسته نمی‌شود، این درس گرچه مفید است، ولی در ایران ضمانت اجرایی ندارد. پس گنجاندن این درس گرچه اطلاعات مفیدی در اختیار دانشجویان برای پروژه‌های ترجمه می‌گذارد، ولی عملی نیست. در شش مورد دیگر نظری در رابطه با این درس ارائه نشد.

۵- مباحث تکمیلی

در این مصاحبه علاوه بر دروس دوره کارشناسی مترجمی، نظر اساتید در رابطه با مباحثی پیرامون ترجمه، چالش‌ها و فرصت‌های آن، راهکارهای پیشبرد آکادمیک ترجمه و آموزش مترجم و همچنین نگرش اساتید نسبت به برخی مفاهیم، پرسیده شد که بررسی و به‌کارگیری این نظرات قطعاً به بهبود شرایط ترجمه و آموزش مترجم کمک خواهد کرد. در زیر با توضیحات به این مباحث پرداخته شده است.

۵-۱-۱ راهکارهای پیشبرد برنامه آموزش مترجم در ایران

۵-۱-۱-۱ نحوه برگزاری دوره آموزش مترجم

نحوه برگزاری برنامه آموزش مترجم به صورتی که آیا در مقطع کارشناسی یا در کارشناسی ارشد یا به صورت کارشناسی ارشد پیوسته (کارشناسی و کارشناسی ارشد) باید به آن پرداخته شود، از شرکت‌کنندگان پرسیده شد. برنامه فعلی آموزش مترجم، که در آن برای مقطع کارشناسی تأکید بیشتری بر روی دروس عملی است، مورد تأیید اکثریت اساتید (شش نفر از هشت نفر) بود. این اساتید معتقد بودند از همان سال‌های اول این دوره و بعد از به دست آوردن توانش زبانی لازم در زبان مبدأ و مقصد، باید آموزش با تمرین‌های فشرده ترجمه آغاز شود، زیرا دوره کارشناسی ارشد زمانی برای کارهای عملی نیست و بیشتر تأکید بر روی دروس نظری ترجمه است و ترجمه پروری امکان‌پذیر نیست. از طرفی ایراد دوره کارشناسی ارشد پیوسته این است که اگر این دوره پیوسته باشد و دانشجو بعد از دوره کارشناسی از ادامه منصرف شود چاره‌ای جز ادامه ندارد. همچنین دانشجو با مدرک کارشناسی هم می‌تواند مترجم شود و دوره کارشناسی ارشد بیشتر برای کسب توانش در انجام پژوهش و آموزش

ترجمه می‌باشد. با این حال دو نفر از اساتید معتقد بودند آموزش مترجم باید در دوره کارشناسی ارشد صورت گیرد و دانشجویان در دوره کارشناسی بهتر است ادبیات انگلیسی یا زبان‌شناسی یا آموزش زبان بخوانند، زیرا در این صورت می‌توان ترجمه را به صورت تخصصی‌تر در دوره کارشناسی ارشد کارکرد و یا فارغ‌التحصیلان کارشناسی رشته‌های دیگر را می‌توان با پذیرش در دوره کارشناسی ارشد مترجمی انگلیسی به‌عنوان مترجمان تخصصی رشته کارشناسی‌شان آموزش داد. مثلاً متخصص ترجمه حقوقی یا ادبی یا متون اقتصادی تربیت کرد.

۵-۱-۲ نیازسنجی بازار کار برای ارائه دروس

اکثریت اساتید معتقد بودند دروس دوره کارشناسی مبتنی بر نیازهای بازار کار ترجمه نیست. باید تحقیقی میدانی در این زمینه انجام شود تا بعد از مشخص شدن نیازهای بازار کار ترجمه، دروس بر اساس آن ارائه شود و در نتیجه تحصیلات دانشگاهی کاربردی شود. نیازهای هر کشور متفاوت است و نمی‌توان برای همه‌جا نسخه‌ای یکسان تجویز کرد. مثلاً در ایران به مترجم علوم انسانی یا مترجمی که ترکیبی از مهارت‌ها را بداند بیشتر نیاز است؛ بنابراین باید این دروس را در دوره تربیت مترجم گنجانند. متأسفانه در ایران از طرفی دروس توسط افراد غیرمتخصص و بدون توجه به نیازهای جامعه و بازار تدوین شده است و از طرفی دیگر، به دانشگاه‌های بزرگ در ایران تنها اختیار تغییر تا حدود چهل درصد از دروس را می‌دهند و همین درصد کم هم، مراحل بسیار سخت و طولانی دارد. بر همین اساس هر برنامه درسی از زمانی که تدوین می‌شود تا سال‌های متمادی بدون تغییر ادامه می‌یابد، حتی اگر نیاز اساسی به تغییر آن باشد.

۵-۱-۳ انتخاب دروس تخصصی ترجمه توسط دانشجویان به صورت اختیاری

نیمی از اساتید مصاحبه‌شونده (چهار نفر) با این ایده موافق بودند که به‌عنوان مثال سه سال اول دروس عمومی کار شود و سال آخر هر دانشجویی در یک نوع ترجمه خاص موردعلاقه‌اش وارد شود و مهارت یابد، ولی آن را عملی ندانستند و دلایلی را برای آن ارائه دادند. اولاً برای تعداد محدودی دروس می‌توان این کار را انجام داد، زیرا با کمبود استاد مواجه می‌شویم و

ممکن است متخصص برای تدریس هر نوع ترجمه نباشد. دواماً عده زیادی به سمت یک نوع ترجمه مثلاً ترجمه ادبی گرایش پیدا می‌کنند و در عوض دروسی با کمبود دانشجوی مواجه می‌شوند. از طرفی در دوره کارشناسی دانشجوی هنوز در بحث ترجمه بالغ نشده است و ممکن است شتاب زده و بدون شناخت توانایی‌های خود انتخاب کند. دانشجوی ابتدا باید انواع ترجمه را تجربه نموده و بیازماید و پس از مشخص شدن توانایی‌هایش، در دوره کارشناسی ارشد وارد ترجمه تخصصی شود که اگر دوره کارشناسی ارشد پیوسته باشد به راحتی این کار انجام می‌شود. پس انتخاب واحدهای اختیاری و برحسب علاقه دانشجویان در دوره کارشناسی امکان‌پذیر نیست.

باین حال یکی از اساتید انتخاب دروس برحسب علاقه دانشجویان را اقدامی مفید دانست و اظهار کرد از آنجاکه هرچه کنش افراد از روی علاقه بیشتری باشد تأثیرگذارتر است، باید به علایق دانشجویان توجه شود. در ایران به علایق افراد توجه نمی‌شود و فرد مجبور است حتی دروس غیر مرتبط را هم بخواند. دانشگاه می‌تواند بعد از اینکه دانشجوی دروس اجباری و پایه‌ای را گذراند، به او فهرستی از دروس تخصصی اختیاری ارائه دهد و او برحسب علاقه‌اش انتخاب کند و از آنجاکه برای این کار اساتید متخصص محدودی داریم یا اصلاً نداریم، احتمالاً این شیوه فقط در دوره کارشناسی قابل اجرا می‌باشد.

۵-۱-۴ الگوبرداری از دانشگاه‌های موفق دنیا

دو نفر از اساتید بر این باور بودند که اگر به رشد و نوآوری‌های این رشته در دنیا توجه نشود و برای پیشرفت این رشته در داخل کشور کاری انجام نشود، به تدریج کهنه می‌شویم و از دنیا عقب می‌مانیم. ما باید ببینیم دانشگاه‌های دیگر در چه جهاتی رشد می‌کنند و جهت و علت رشد آن‌ها را به دقت بررسی کنیم تا بتوانیم دروس مناسب‌تری را ارائه دهیم. شش نفر در این مورد نظری ارائه ندادند.

۵-۱-۵ سویگی در ترجمه

سویگی در ترجمه (فارسی به انگلیسی و یا انگلیسی به فارسی) را بیشتر نیاز بازار تعیین می‌کند. بازار کار هم‌روندی یکسان ندارد، در دوره‌ای فارسی به انگلیسی بیشتر نیاز است و در

دوره‌ای انگلیسی به فارسی. در دوره‌های تربیت مترجم بیشتر متون استفاده شده برای کلاس، از انگلیسی به فارسی است. شاید یکی از دلایلی که در کلاس‌ها بیشتر از انگلیسی به فارسی تمرین می‌شود این است که اگر مترجم به زبان خودش ترجمه کند موفق‌تر است، ولی در هر صورت، در بازار ترجمه‌های زیادی به‌ویژه ترجمه اسناد و مدارک از فارسی به انگلیسی انجام می‌شود و باید آن را هم آموزش داد.

۲-۵ مفاهیم اخلاقی

اساتید معتقد بودند وفاداری به عوامل زیادی بستگی دارد که یکی از مهم‌ترین این عوامل نوع متن است. مثلاً متون علمی به‌طور دقیق باید منتقل شوند، ولی در متون ادبی مترجم روش ترجمه را انتخاب می‌کند تا بتواند ادبیات را به‌درستی و هرچه زیباتر منتقل کند و یا در متون مطبوعاتی و سیاسی انتقال مقصود و هدف اهمیت می‌یابد. مترجم برای اعمال تغییرات در متن اصلی در عین اینکه آزاد است، مسئولیت نیز دارد. خیلی از تغییرات ناگزیر و به‌خاطر تفاوت‌های زبانی است و برخی تغییرات به دلایل مختلف فرهنگی و سیاسی و غیره است. در هر صورت مترجم باید به ایدئولوژی و مفهوم متن وفادار باشد؛ اما در کلاس درس چقدر می‌توان به دانشجویان اختیار داد تا از متن فاصله بگیرند و ترجمه آن‌ها چگونه ارزیابی شود؟ روش نمره دهی اساتید و حدود اختیاراتی که به دانشجو برای تغییر متن می‌دهند از استادی به استادی دیگر بسیار متفاوت است؛ بنابراین دانشجویان معیار خاصی برای ترجمه ندارند و باید انتظارات هر استاد را بدانند و بر اساس آن ترجمه کنند. به‌عنوان مثال یکی از اساتید معتقد بود از آنجاکه ماهیت کلاس تجویزی است، باید برای دانشجو معیار تعیین کرد. از این رو باید برای دانشجو متن اصلی را خط قرمز قرارداد و تأکید کرد که نباید از آن فاصله بگیرد، زیرا دانشجو تازه‌کار است و ممکن است از اختیاراتش درست استفاده نکند؛ اما بعد از اینکه وارد بازار کار شد می‌تواند از اختیاراتش استفاده کند و از متن فاصله بگیرد. در صورتی که یکی دیگر از اساتید اظهار داشت که خط قرمزی برای دانشجویان در انتخاب روش ترجمه‌شان قرار نمی‌دهد.

در مورد اخلاقیات بحث سانسور مطرح است. مترجم نباید ایدئولوژی متن اصلی را تغییر دهد یا حذف کند مگر اینکه کارگزار از او بخواهد که بنا به مصلحت یا منافع جمعی یا برای فروش کتاب یا پخش سخنرانی، برخی اشتباهات یا قسمت‌ها را اصلاح کند و یا تغییر دهد. اگر مترجم دلیل روشن و منطقی و قابل دفاعی برای تغییرات داشته باشد و مسئولیت آن را بپذیرد، دستش تا حدود زیادی برای انتخاب روش ترجمه‌اش باز است، ولی خطوط قرمز ایدئولوژی‌ها و مفاهیم هستند که نباید تغییر کنند، زیرا اگر مترجم ایدئولوژی متن را تغییر دهد، چیزی از متن اصلی را باقی نگذاشته است.

۳-۵ فن آوری و ترجمه ماشینی

همه اساتید معتقد بودند در هیچ زبانی و هیچ‌گاه ترجمه ماشینی نخواهد توانست جایگزین انسان بشود؛ اما ترجمه ماشینی کمک بزرگی به مترجم می‌کند و در سال‌های آینده یکی از ابزار کار مترجم خواهد بود، ولی ویرایش مترجم انسانی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. ماشین بخشی از کار مترجم را انجام می‌دهد، ولی توانایی‌های آن محدود است و نمی‌تواند از ذهن انسان پیشی بگیرد. همچنین متون محدودی مثل متون خبری یا علمی را می‌توان به ماشین داد و بعد آن را ویرایش کرد، ولی ترجمه متون ادبی یا فلسفی از عهده ماشین خارج است. حتی گاهی ویرایش ترجمه‌های ماشینی ممکن است از ترجمه کردن همان متن بیشتر زمان بگیرد. ماشین‌های ترجمه مثل مترجم گوگل، روزبه‌روز در حال پیشرفت و ترجمه‌های بهتر هستند و می‌توان با قطعیت گفت در آینده همه مترجمین برای بهبود کمی و کیفی کار خود از آن استفاده خواهند کرد؛ بنابراین آشنایی با ماشین‌های ترجمه و آشنایی دانشجویان با این مقوله ضروری است.

۶. نتیجه‌گیری

در حال حاضر برنامه درسی تربیت مترجم در ایران در مقطع کارشناسی نیاز به تغییراتی اساسی در راستای تربیت مترجمان بهتر و ارتقای کیفیت ترجمه دانشجویان دارد. برنامه فعلی بسیار قدیمی است و تدوین آن به زمانی برمی‌گردد که هیچ یک از تکنولوژی‌ها و امکانات امروز وجود نداشته است. از طرفی شرایط و نیازهای بازار روز هم تغییر کرده است و بازار

امروز مهارت‌ها و توانایی‌های متفاوتی از مترجمان انتظار دارد. مسلماً فردی در بازار کار موفق خواهد بود که از عهده برآورده کردن این نیازها برآید. یکی دیگر از مشکلات برنامه فعلی این است که توسط افراد غیرمتخصص تدوین شده است. در این مقاله نظر اساتید خبره ترجمه که سال‌ها تجربه عملی و تدریس و پژوهش در مطالعات ترجمه داشته‌اند در مورد تغییرات موردنیاز در ارائه دروس پرسیده، تحلیل و بررسی شد. بر همین اساس شرکت‌کنندگان در چندین مورد بر اعمال تغییراتی تأکید داشتند. یکی از موارد ذکرشده این بود که در صورتی که بازار کار تعیین‌کننده ارائه دروس دانشگاهی این رشته باشد، این رشته کاربردی‌تر می‌شود و دانشجویان می‌توانند از توانایی‌هایی که در این دوره چهارساله کسب کرده‌اند بهره بیشتری ببرند و بلافاصله بعد از فراغت از تحصیل جذب بازار کار شوند و بدون ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر از عهده مخارج زندگی خود برآیند؛ اما برنامه فعلی تا حد زیادی از نیازهای جامعه و بازار کار فاصله دارد و هیچ اقدام یا تحقیقی در این زمینه صورت نگرفته است. در واقع دانشجویان در این دوره چهارساله بر دروسی تمرکز می‌کنند که با آینده شغلی آن‌ها خیلی مطابقت ندارد و زمانی که برای کار به بازار مراجعه می‌کنند از عهده برآورده کردن نیازهای آن برنمی‌آیند و بالاجبار به مشاغل غیرمرتبط با این رشته روی می‌آورند. مورد دیگری که اساتید به آن اشاره داشتند، این بود که دروس این رشته باید با پیشرفت‌های صورت گرفته در این حوزه همراه شود. این پیشرفت‌ها در حال حاضر مورد استفاده بسیاری از مترجمین می‌باشند و در آینده نقش پررنگی در کمک به مترجمین خواهند داشت. قسمت عمده این ابزار استفاده از فن‌آوری در ترجمه مثل نرم‌افزارهای حافظه ترجمه می‌باشد. آموزش این مباحث بسیار ضروری است، ولی در برنامه فعلی آموزش مترجم هیچ واحدی برای آن‌ها در نظر گرفته نشده است. در واقع دانشجویان به‌منظور برآورده کردن نیازهای بازار و حتی سهولت کار خود باید با تکنولوژی روز که بخشی از آن را همین نرم‌افزارها و ابزارهای کمک ترجمه تشکیل می‌دهد آشنایی کامل داشته باشند و بتوانند در عمل از آن‌ها بهره ببرند.

علاوه بر موارد ذکرشده، تجربه اساتید و نیاز بازار ثابت کرده است که دروسی را بهتر است کاهش یا افزایش داد. یکی از مواردی که بر آن تأکید زیادی شد، این بود که در حال

حاضر تعداد واحدهای زیادی به دروس تقویت زبان عمومی مثل خواندن و درک مفاهیم یا گفت و شنود زبان انگلیسی و مانند آن اختصاص داده شده است، در صورتی که برای برخی دروس تخصصی که نیاز مبرمی به آنهاست، واحدی در نظر گرفته نشده است و یا اگر در نظر گرفته شده تعداد واحدهای محدودی به آنها اختصاص داده شده که برای آماده سازی دانشجویان کافی نیست. در سالهای اخیر سطح زبان عمومی دانشجویان ورودی جدید ارتقا پیدا کرده است، ولی این دروس تغییر نیافته اند که علاوه بر اینکه به خاطر تکراری بودن برای دانشجویان کسل کننده می باشند، جایی برای ارائه دروس تخصصی ضروری تر نیز باقی نمی گذارند. بر این اساس، برای بهبود شرایط تا حد امکان تعداد واحدهای دروس عمومی کاهش یابند یا برخی از آنها بنا به تشخیص دانشگاهها حذف شوند تا دروس تخصصی با اولویت بالاتر جایگزین شوند، زیرا در واقع باید دانشجویان را با این فرض که سطح زبان عمومی قابل قبولی نسبت به سایر افراد دارند در این رشته پذیرفت و در دانشگاه صرفاً روی دروس تخصصی تمرکز کرد؛ به عبارت دیگر باید در مورد آزمون ورودی این رشته هم تجدید نظر کرد. مورد دیگری که اساتید آن را برای بهبود روند تربیت مترجم در دوره کارشناسی الزامی دانستند، افزایش میزان دروس عملی و کارگاهی بود، زیرا کارایی آنها برای مترجم به مراتب بیشتر از دروس نظری است و مباحث نظری باید در دوره کارشناسی ارشد گنجانده شوند. علاوه بر اینکه دروس نظری به طور مستقیم به کار مترجم نمی آیند، برای دانشجویان کارشناسی فراگیری نظریه ها کسل کننده و دشوار می باشد.

بنابراین با توجه به پیشنهادهای اساتید، برای کاربردی کردن هر چه بیشتر و بهبود دوره تربیت مترجم انگلیسی و دیگر زبانها به احتمال بسیار زیاد، در ایران، دروسی باید حذف و یا اضافه شوند، ساعات برخی موضوعات کاهش و برخی دیگر افزایش یابند و البته برخی امکانات و کیفیت آموزش نیز ارتقا یابند.

بنابراین با تحلیل صحبت های این اساتید اهمیت دروسی همچون نگارش فارسی و انگلیسی، ترجمه مکاتبات و اسناد و کلاً دروسی که با تمرین عمل ترجمه همراه است آشکار می شود. بر این اساس از آنجا که این دروس پایه و بنای دانش ترجمه دانشجویان را شکل

می‌دهد و در آینده برای برآورده کردن نیازهای بازار ترجمه به ایشان کمک می‌کند، ضروری است که بخش اعظم برنامه درسی بر تقویت این توانایی‌ها متمرکز شود. از طرفی از صحبت‌های ایشان برمی‌آید که وجود برخی دروس برای دانشجویان الزامی است اما متأسفانه در برنامه درسی موجود جایی برای آن‌ها در نظر گرفته نشده است. از جمله این دروس یادگیری کار با نرم‌افزارهای مختلف ترجمه، کارگاهی شدن دروس عملی ترجمه، یک دوره کارآموزی جهت آشنایی با دنیای واقعی ترجمه در دارالترجمه‌ها و دیگر شرکت‌ها و ارگان‌های مرتبط با ترجمه است. در واقع با کاهش یا حذف برخی دروس نامرتبط با ترجمه می‌توان بخشی از برنامه درسی دوره کارشناسی را به یادگیری این دروس اختصاص داد. به عقیده ایشان دروسی مثل کلیات زبان‌شناسی، آواشناسی، آزمون‌سازی و روش تدریس زبان با تخصص ترجمه مرتبط نیستند و یا حداقل می‌توان گفت که مستقیماً به ترجمه کمک نمی‌کنند. پس بهتر است وقت کمتری صرف این‌گونه دروس شود.

از طرفی با توجه به پیشنهاد برخی از این اساتید، تدوین برنامه درسی در ایران باید هم‌راستا با تغییرات دانشگاه‌های مطرح دنیا باشد. اینکه این دانشگاه‌ها در تدوین برنامه درسی خود چه معیارها و ویژگی‌هایی را در نظر می‌گیرند و چگونه دانشجویان خود را برای آینده کاریشان آماده می‌کنند. این کار به ما کمک می‌کند تا هم‌راستا با تغییرات روز دنیا پیش برویم و نقاط ضعفی را که احیاناً در فرآیند برنامه‌ریزی درسی داریم برطرف کنیم.

درنهایت، چنین استنباط می‌شود که توصیه اکید مدرسان شاخص این رشته با توجه به ظرفیت‌ها، امکانات و محدودیت‌ها، این است که تغییرات ضروری مطرح‌شده، اولویت‌بندی شده و هرچه سریع‌تر در جهت پیشبرد آموزش هدفمندتر و کاربردی‌تر ترجمه در کشور گامی عملی به جلو برداشته شود.

کتابنامه

- میرعمادی، ع. (۱۳۸۲). تأملی در برنامه مترجمی دانشگاه‌ها و راهکاری برای حل مشکل، مطالعات ترجمه، ۲، صص. ۵۳-۶۴.

- Burnaby, B. (1989). Parameters for projects under the settlement language training program. Toronto: TELS Canada Federation.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, MA: The MIT press.
- Dörnyei, Z. (2007). *Research methods in applied linguistics*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Fox, O. (2000). The use of diaries in a process-oriented translation teaching methodology. In C. Schäffner & B. Adab (Eds.), *Developing translation competence* (pp. 115-1130). Amsterdam, Netherland: John Benjamins.
- Gambier, Y. (2009). Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. Retrieved November 30, 2009, from http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf
- Hymes, D. (1971). *On communicative competence*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Khoshsaligheh, M. (2012). EFL competence, translation competence, or translator competence: An unfortunate compromise. Paper Presented at *The 1st Conference on Language Learning & Teaching: An Interdisciplinary Approach (LLT-IA)*, Ferdowsi University of Mashhad, Iran.
- Lunenburg, F. C., & Irby, B. J. (2008). *Writing a successful thesis or dissertation: Tips and strategies for students in the social and behavioral sciences*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). *Language curriculum design*. London, England: Routledge.
- Neubert, A. (2000). Competence in language, in languages, and in translation. In C. Schäffner & B. Adab (Eds.), *Developing translation competence* (pp. 3-18). Amsterdam, Netherland: John Benjamins.
- Nord, C. (2005). Training functional translators. In M. Tennent (Ed.), *Training for the new millennium: Pedagogies for translation and interpreting* (pp. 209-223). Amsterdam, Netherland: John Benjamins.
- PACTE. (2003). Building a translation competence model. In F. Alves (Ed.), *Triangulating translation: perspectives in process oriented research* (pp. 43-66). Amsterdam, Netherland: John Benjamins.
- PACTE. (2005). Investigating translation competence: Conceptual and methodological issues. *Meta: Translators' Journal*, 50(2), 609-619.

- PACTE. (2009). Results of the validation of the PACTE translation competence model: Acceptability and decision making. *Across Languages and Cultures*, 10(2), 207-230.
- Pym, A. (2003). Redefining translation competence in an electronic age: In defence of a minimalist approach. *Meta*, 48(4), 481-497.
- Pym, A. (2008). On a proposed European Masters in Translation. Retrieved September 10, 2009, from Universitat Rovira i Virgili http://www.tinet.cat/~apym/on-line/training/2008_eu_masters.pdf
- Saldanha, G., & O' Brien, S. (2013). *Research methodologies in translation studies*. Manchester, England: St. Jerome.
- Schäffner, C. (2000). Running before walking? Designing a translation programme at undergraduate level. In C. Schäffner & B. Adab (Eds.), *Developing translation competence* (pp. 147-156). Amsterdam, Netherland: John Benjamins.
- Šeböková, S. (2010). *Comparing translation competence*. (MA Thesis), Masaryk University, Brno, Czech Republic. Retrieved from http://is.muni.cz/th/146168/ff_m/Stase-ctc.pdf Available from Masaryk University Open Services of Information System database.